

Marin MANOLESCU

Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Bucharest

PRAGMATIC KNOWLEDGE OR NOBLE KNOWLEDGE?

Theoretical
article

Keywords

Curriculum design
Educational policies
Competence

Abstract

Disputes about the opportunity to introduce competence-based education are increasingly present in terms of educational policies and strategies. Obviously, in the last decade and a half, several countries have introduced competence based education. Although specific knowledge acquisition should be an essential component of student learning, assessing such knowledge in adult life depends largely on the individual purchase of more general concepts and skills. The article discusses pragmatic knowledge and noble knowledge. This is a collective dilemma, to the extent that the education system lives in the tension between the two logics. The two positions or divergent attitudes can coexist as long as they do not become extremist. Educational dilemma is especially now a priority.

1. Școala la raport

Mișcarea reformatoare pe care o promovează marea majoritate a statelor europene și nu numai în domeniul educativ reconfigurează „rolul Statului în construcția și dirijarea politicilor în ceea ce privește școala și actorii săi, însoțită de o transformare a formelor de organizare a muncii educative și a unei recompuneri, reconfigurări a rolurilor profesioniștilor angajați în acest domeniu” (Vincent Dupriez & Regis Malet (coord), *L’Evaluation dans les systemes scolaires*, De Boeck Superior, 2013, Introducere). Astăzi voci autorizate din domeniul educațional și nu numai apreciază că școala nu-și îndeplinește misiunea sa, iar „Statul”, care investește resurse considerabile în educație, are nevoie de feed-back privind eficacitatea sistemului de învățământ. „Școala, ca și alte sectoare publice, este pusă din ce în ce mai mult în situația de „a da seamă” societății în ceea ce privește valoarea ei, prin recursul la măsurarea performanțelor și prin operații de evaluare, atât interne cât și externe.

Pe de altă parte curricula nu este adecvată așteptării majorității elevilor, de aceea este nevoie de schimbare. Schimbarea este cerută și de faptul că educația nu mai este privilegiul unei minorități. Punerea sub semnul întrebării a Curriculum-ului tradițional constituie un fenomen general. Se cere cu insistență schimbarea Curriculum-ului tradițional, dar ceea ce este mai interesant este faptul că punerea acestuia sub semnul întrebării pornește de la bază. Unul din argumentele forte este numărul tot mai mare al elevilor cu insucces școlar.

Adoptarea Cadrului European al competențelor-cheie de către sistemele de învățământ este unul din răspunsurile elaborate la aceste critici. Dar **rațiunile pentru care sistemele de învățământ adoptă competențele-cheie ca posibil remediu sunt diferite**. Astfel:

- **Pentru Comunitatea Europeană** competențele cheie reprezintă și în același timp solicită o investiție economică de anvergură, susceptibilă să plaseze țările europene în prima linie a economiilor mondiale. În documentele promovate de Consiliul Europei și de Parlamentul European aceasta este miza schimbării.

- **La nivelul unor sisteme europene de învățământ** însă obiectivul central îl reprezintă „democrația”, asigurarea egalității de șanse. Spre exemplu, în documentele Ministerului Educației Naționale din Franța se afirmă explicit: *„Soclu de competențe = acces mai democratic la învățământ”*. Documentele franțuzești de politică și de strategie educațională stabilesc *Soclul comun franțuzesc de cunoștințe și de competențe*, care reprezintă un exercițiu de adaptare a Recomandărilor europene într-un context național. (Agelique del Rey, *A l’ecole des competences, De l’education a la fabrique de l’eleve performant*, Le Decouverte/ Poche, Paris, 2013, pag. 33).

Semnificațiile adoptării învățământului centrat pe competențe sunt multiple, descifrate sau nedescifrate încă. Sinteza opiniile celor mai autorizați specialiști în domeniu ar putea fi armonizată și rezumată astfel: **“virajul spre succes”!** (Agelique del Rey, *A l’ecole des competences, / De l’education a la fabrique de l’eleve performant*, Le Decouverte/ Poche, Paris, 2013 pag. 23).

2. „Cunoaștere pragmatică” sau „cunoaștere nobilă”: dileme și opțiuni în plan politic

Disputele în legătură cu oportunitatea sau lipsa de oportunitate a introducerii învățământului centrat pe competențe sunt din ce în ce mai prezente în planul politicilor și al strategiilor educaționale. Este evident, în ultimul deceniu și jumătate multe țări au introdus învățământul centrat pe competențe. Există opinii, însă, care afirmă că aceste reforme sunt adesea decise sau asumate de guverne sau parlamente de dreapta sau de centru-dreapta din motive politice și ideologice. Ele sunt susținute de OCDE sau de Banca Mondială, pentru care „noțiunea de competență se impune în lumea muncii, a întreprinderilor, punând în față diversitatea calificărilor, promovând și apărând solidaritatea, justificând salariul sau meritele personalului. În cazul studiilor și proiectelor inițiate de către OECD, caracteristica esențială este reprezentată de investigarea eficienței sistemelor educaționale determinate social și economic (Philippe Perrenoud, 2000, *Que faire de l’ambiguite*, De Boeck Superior). Această caracteristică este confirmată de specificitatea evaluărilor comparative internaționale, gen PISA, TIMS, PIRLS. Ceea ce este investigat în cadrul acestor evaluări nu este curriculumul oferit, „cel parcurs sau cel, ascuns”, de la nivelul școlii și din instituțiile de formare; sunt evaluate rezultatele sub formă de competențe (ce știu și ce pot să facă cei evaluați cu propriile lor cunoștințe în contextul societății cunoașterii, al competiției, al pregătirii pentru viață, pentru carieră, activitate productivă, locul de muncă etc.). Cu alte cuvinte, ce pot să facă elevii cu ceea ce au învățat! Aceasta este caracteristica de bază a evaluărilor comparative standardizate internaționale.

Dar **“oamenii de stânga”**, continuă comentariul Philippe Perrenoud, au altă opinie: programele orientate către competențe sunt o invenție a claselor dominante și a forțelor conservatoare care conduc planeta. Acestea au nevoie de forță de muncă! Au nevoie de oameni practici! În consecință ideile care promovează pragmatismul excesiv trebuie combătute și denunțate, și pentru aceasta trebuie reafirmate valorile republicane care promovează **cunoașterea autentică, cunoașterea “nobilă”**. **„Gulerele albe versus salopetele albastre”!** Aceasta ar fi o altă imagine sugestivă, vehiculată încă în anii „80 ai secolului trecut, a noilor realități

pe care le trăiește școala! “Schematic vorbind, a apăra știința, cultura înseamnă a fi de stânga, a propune programe școlare orientate către competențe înseamnă a fi de dreapta” (Philippe Perrenoud, 2002, *Que faire de l'ambiguité* De Boeck Superior).

Este corectă această abordare? Se întrebă Ph. Perrenoud. Pentru că “Noi apărăm învățământul care promovează competențele, ”dar este important să știm “...despre ce competențe este vorba și ce tip de elevi ne dorim”. Cu alte cuvinte “pragmatici” sau “culți”? Sau și una și alta?

Dacă înțelegem astfel lucrurile, înseamnă că trebuie să discutăm despre “a ști să faci pragmatic/ vulgar” și “ a ști nobil”! (Gerard De Vecchi& Hachette Education, *Evaluer sans devaluer*, 2014 Paris, CEDEX 15, pag. 94).

Sesizăm cu ușurință faptul că sistemele europene consolidate de educație și învățământ, cele cu tradiție, încearcă o armonizare a tradiției cu modernitatea, în noile condiții “dictate” de Pedagogia competențelor. Sunt în căutare de soluții!

3. Cunoștințe și competențe - o lume în simbioză

Cunoștințele și competențele sunt complementare, dar ele pot intra într-un „*conflict de prioritate*” (Philippe Perrenoud, *A construi competențe la școală*, ESF Editeur, 2008, Pag. 7). Învățământul centrat pe competențe este o alternativă la învățământul tradițional centrat exclusiv pe cunoștințe, pe asimilare de informații. Din această perspectivă, este însă foarte importantă selecția acelor conținuturi care au relevanță maximă pentru formarea competențelor dorite și deopotrivă, punerea lor în aplicare. “O asemenea concepție va determina selectarea cunoștințelor în funcție de potențialitatea și interesele elevilor. Școala va acorda mai mult timp formării competențelor de bază și cunoștințelor utile “(Ph. Perrenoud, 1998, *L'évaluation des élèves. De la fabrication de l'excellence a la regulation des apprentissages*, De Boeck).

Din perspectiva învățământului modern, în educație, accentul trebuie pus pe stăpânirea proceselor, înțelegerea conceptelor și pe capacitatea de a le folosi în diverse situații. Această cerință trebuie urmărită pe fiecare din domeniile cunoașterii/experiențiale și disciplinele studiate în școală sau grădiniță. Pentru aceasta, însă, specialiștii trebuie să definească fiecare domeniu nu numai din punctul de vedere al stăpânirii cunoștințelor ce se învață în cadrul instituționalizat, dar mai ales din punctul de vedere al cunoștințelor și aptitudinilor pe care este important să le posedez individul în viața adultă.

Este necesar un profil general al cunoștințelor și competențelor elevilor la ieșirea din școlaritatea obligatorie, dar și pe fiecare palier în parte: învățământ preșcolar, primar, secundar etc.

(„profilul de educație/ formare”). Aceste idei sunt puternic dezvoltate și teoretizate în lucrări prestigioase din literatura de specialitate, între care: Christian Bosman, Francois-Marie Gérard, Xavier Roegiers, *Quel avenir pour les compétences?* De Boeck Université, 2000; *L'évaluation des compétences et des processus cognitifs. Modeles, pratiques et contextes*, De Boeck Université, 2001; *L'évaluation des élèves. De la fabrication de l'excellence à la regulation des apprentissages. Entre deux logiques*, De Boeck Université, 1998; OCDE. *Mesurer les connaissances et compétences des élèves. Un nouveau cadre d'évaluation*, 1999; *Approches plurielles de l'évaluation, des compétences et des processus cognitifs*, FUCAM, 1998 (Christian Depover, B. Noel) etc.].

Deși achiziția de cunoștințe specifice trebuie să fie o componentă esențială a învățării școlare, aprecierea acestor cunoștințe în viața adultă depinde în mare măsură de achiziția de către individ a noțiunilor și aptitudinilor mai generale. Există anumite aptitudini generale pe care elevii trebuie neapărat să le achiziționeze. Ei trebuie să știe să comunice, să se adapteze, să rezolve probleme și să utilizeze tehnologiile informaționale. Este vorba despre competențele transversale.

Misiunea școlii, la ora actuală, este aceea de a dezvolta competențe. Dar pentru aceasta trebuie să transmită cunoștințe. Întrebarea legitimă, ce intervine logic, este următoarea: unde trebuie să se oprească transmiterea cunoștințelor? Dezbateră privind prioritatea cunoștințelor sau competențelor în educație reînvie eterna dilemă: „ *Un cap bine făcut sau un cap bine umplut?*”

Aceasta este o dilemă colectivă, în măsura în care sistemul educativ trăiește în *tensiunea dintre cele două logici*. Cele două poziții/ atitudini divergente pot coexista atâta timp cât acestea nu devin extremiste. Dilema educativă este mai ales una de prioritate. Ce este mai important să învețe elevii pe durata învățământului obligatoriu? Cine ar putea pleda pentru cunoștințe absolut inutile? Și invers: cine, în zilele noastre ar putea promova un utilitarism îngust, limitat la câteva cunoștințe elementare? Căci într-o societate dinamică și complexă trebuie mai întâi să înțelegi, să anticipezi, să evaluezi, să înfrunți realitatea cu instrumente intelectuale. Revine în actualitate afirmația lui Kurt Lewin, unul dintre fondatorii psihologiei sociale, potrivit căreia, „*nimic nu este mai practic decât o bună teorie!*”.

Bibliografie

- [1] Agelique del Rey, (2013). *A l'école des compétences, De l'éducation à la fabrique de l'élève performant*, Le Decouverte/ Poche, Paris.
- [2] Bosman, Ch & Francois-Marie Gérard, Xavier Roegiers, (2000). *Quel avenir pour Les compétences?* De Boeck Université.
- [3] De Vecchi, Gerard & Hachette Education, *Evaluer sans dévaluer*, (2014). Paris, CEDEX 15.
- [4] Depover, Ch & B. Noel, (1999). *Mesurer les connaissances et compétences des élèves. Un nouveau cadre d'évaluation*, De Boeck Université.
- [5] Dupriez, Vincent & Regis Malet (coord), (2013). *L'Évaluation dans les systèmes scolaires*, De Boeck Superior.
- [6] Perrenoud, Ph., (2000) *Que faire de l'ambiguïté?* De Boeck Superior.
- [7] Perrenoud, Ph., (2008) *Construire des compétences à l'école*, ESF Editeur.
- [8] Perrenoud, Ph., (1998) *L'évaluation des élèves. De la fabrication de l'excellence à la régulation des apprentissages*, De Boeck.